

ФІНАНСИ ТА БАНКІВСЬКА СПРАВА

УДК 368.025.6:575.113.1
JEL Classification: G22; K33

РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ СТРАХУВАННЯ: ЧИ ЗМІНИЛА НОВА РЕДАКЦІЯ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО СТРАХУВАННЯ» ПІДХОДИ ДОСТУПУ ДО ГЕНЕТИЧНИХ ДАНИХ ЛЮДИНИ ДЛЯ ОЦІНКИ СТРАХОВИХ РИЗИКІВ?

©2025 АРИЧ М. І.

УДК 368.025.6:575.113.1
JEL Classification: G22; K33

Арич М. І.

Регулювання ринку страхування: чи змінила нова редакція Закону України «Про страхування» підходи доступу до генетичних даних людини для оцінки страхових ризиків?

У статті досліджено норми Закону України «Про страхування», які є найбільш дотичними до регулювання можливості доступу до та використання генетичних даних людини під час оцінки страхових ризиків та/або визначення будь-яких інших умов договору страхування, а також здійснено їх порівняння із аналогічними нормами, які були у старій редакції Закону. Визначено, проаналізовано та здійснено порівняння змісту статей старої та нової редакцій Закону України «Про страхування», які є найбільш дотичними до регулювання можливості доступу до та використання генетичних даних людини під час оцінки страхових ризиків та/або визначення будь-яких інших умов договору страхування. У результаті дослідження встановлено, що у чинній редакції Закону суттєво розширено можливості страхових компаній у доступі до генетичних даних людини для оцінки страхових ризиків під час укладення та дії договору страхування. Так, розширено право страхової компанії не тільки запитувати у страхувальника будь-які документи, необхідні для оцінки страховиком страхового ризику, але й визначати основні критерії та вимоги до інформації, що має істотне значення для оцінки страхового ризику. При цьому жодних обмежень щодо використання саме генетичної інформації (у тому числі результатів генетичних досліджень) людини чинним законом наразі не передбачено. Розширено обов'язки страхувальника повідомляти страховика будь-які обставини, що мають істотне значення для оцінки страхового ризику (наприклад, людина знає результат свого генетичного аналізу, який показує ймовірність розвитку захворювання) не тільки під час укладення страхового договору, але й під час його дії, якщо такі обставини змінились (наприклад, людина зробила новий генетичний аналіз). Перспективами подальших досліджень у цьому напрямі є проведення якісного дослідження діяльності страхових компаній, які страхують ризики життя та здоров'я щодо виявлення та аналізу практичних випадків (звичайно, якщо такі були) застосування страховиками генетичної інформації людини з метою оцінки її страхових ризиків життя та здоров'я та/або визначення будь-яких інших умов договору страхування.

Ключові слова: страхування, генетична інформація, регулювання, законодавство, дискримінація; права людини, Україна.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2025-1-281-287>

Бібл.: 34.

Арич Михайло Іванович – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри маркетингу, Національний університет харчових технологій (вул. Володимирська, 68, Київ, 01033, Україна)

E-mail: mykhailo.arych@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0910-2332>

Researcher ID: Y-9232-2018

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57216976234>

UDC 0368.025.6:575.113.1
JEL Classification: G22; K33

Arych M. I. Regulation of the Insurance Market: Has the Latest Version of the Law of Ukraine «On Insurance» Changed the Approaches to Accessing Human Genetic Data for the Evaluation of Insurance Risks?

The article examines the provisions of the Law of Ukraine «On Insurance» that are most relevant to regulating access to and use of human genetic data during the evaluation of insurance risks and/or determining any other terms of the insurance contract, as well as compares them with similar provisions in the previous edition of this Law. The content of the articles from both the older and newer editions of the Law of Ukraine «On Insurance», which are the most pertinent to regulating the access to and use of human genetic data during the evaluation of insurance risks and/or the determination of any other conditions of the insurance agreement, has been identified, analyzed, and compared. As a result of the research, it is found that the current version of the Law significantly expands the capabilities of insurance companies in accessing human genetic data to evaluate insurance risks during the conclusion and validity of an insurance contract. Thus, the right of the insurance company has been extended not only to request from the insured any documents necessary for evaluating the insurance risk, but also to determine the main criteria and requirements for information that is significant for the evaluation of the insurance risk. At the same time, the current Law does not provide for any restrictions on the use of genetic information (including the results of genetic research) of a person. The insured's obligation to inform the insurer of any circumstances that are of significant importance for the evaluation of insurance risk (for example, if a person knows the result of their genetic analysis which shows

the probability of developing a disease) has been expanded not only at the time of concluding the insurance contract, but also during its validity, if such circumstances have changed (for example, if the person has undergone a new genetic analysis). Prospects for further research in this area include conducting a qualitative study of the activities of insurance companies that insure life and health risks to identify and analyze practical cases (of course, if any) of the use of human genetic information by insurers for the purpose of evaluating an individual's life and health insurance risks and/or determining any other terms of the insurance contract.

Keywords: insurance, genetic information, regulation, legislation, discrimination, human rights, Ukraine.

Bibl.: 34.

Arych Mykhaylo I. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Marketing, National University of Food Technologies (68 Volodymyrska Str., Kyiv, 01033, Ukraine)

E-mail: mykhailo.arych@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0910-2332>

Researcher ID: Y-9232-2018

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorid=57216976234>

Вступ. Ринок страхування в Україні, як і будь-який інший ринок, ввесь час розвивається, перебуваючи при цьому під впливом багатьох як внутрішніх, так і зовнішніх факторів. До того ж із зміною середовища та умов функціонування змінюється і нормативно-правова база, яка саме регулює ринок страхування. Адже від швидкості та якості реалізації відповідних підходів до регулювання і буде залежати ефективність роботи всіх учасників страхового ринку. Так, за майже три десятки років чинності першої редакції Закону України «Про страхування» до нього було внесено чимало правок і змін [1], адже такими були вимоги ринку: швидко реагувати на всі наявні виклики.

Тут варто зазначити, що одним із головних викликів, які з'явилися на страховому ринку, як в Україні, так і за кордоном, на сьогодні є визначення найбільш ефективного та раціонального підходу до регулювання використання генетичної інформації людини (в тому числі і результатів генетичних досліджень) для оцінки її страхових ризиків життя та здоров'я [2–5]. Однак, якщо деякі країни (Сполучені Штати Америки [6; 7], Велика Британія [8], Австралія [9], Канада [10], Гонконг [11] тощо) почали вводити специфічне регулювання на страховому ринку, яке б визначало особливості застосування генетичних даних людини для андеррайтингу у страхуванні, то в Україні наразі все ще відсутні будь-які спеціальні нормативно-правові акти чи законодавчо визначені підходи до цього питання [3]. Однак 11 листопада 2021 року була прийнята нова, суттєво інша, порівнюючи із попередньою, редакція Закону України «Про страхування», яка набула чинності тільки 1 січня 2024 року [12]. Тому, з огляду переваги на недоліки використання генетичних досліджень у страхуванні [13; 14], а також враховуючи міжнародні тенденції регулювання страхових ринків в сфері використання генетичних даних як інструменту андеррайтингу [15–17] та зростання кількості проведення в Україні масштабних генетичних досліджень серед населення [18] важливим є всебічний та критичний аналіз чинного наразі в Україні Закону «Про страхування» з метою визначення чи змінила дана нова редакція Закону [12] підходи та принципи доступу до та використання генетичних даних людини під час оцінки страхових ризиків, пов'язаних із життям та здоров'ям, порівнюючи із тими, які були в попередній редакції [1].

Питання актуальності законодавчого регулювання в Україні використання генетичної інформації для андеррайтингу у страхуванні вже досить-таки тривалий час дискутується серед вітчизняних дослідників, починаючи, наприклад, із роботи [19], яка фактично перша в Україні визначила необхідність «...створення та обґрунтування системи державного регулювання в Україні;...» генетичних досліджень у страхуванні. Крім цього, важливо, що дана тема привертає до себе увагу також фахівців в галузі юриспруденції та медичної генетики, адже піднімає такі сучасні виклики для українського суспільства, як захист прав людини та недопущення дискримінації [20–22], розвиток персоналізованої предикативної медицини [5; 22] та обробка геномної інформації людини [23]. При цьому, фактично всі ці дослідження сходяться на думці, що наявна в Україні система державного регулювання (затвердження нормативно-правових актів прямої дії) вище зазначених сфер, які також є дотичними до ринку страхування, є як мінімум недостатньо розвинутою та потребує вдосконалення [5; 20–23]. БДо того ж і останні наукові дослідження саме ринку страхування в Україні та ролі на них генетичної інформації для оцінки страхових ризиків, пов'язаних із життям та здоров'ям, вказують на відсутність будь-якого специфічного законодавства в даній сфері [3; 24]. А тому з огляду на можливі ризики (наприклад, генетичної дискримінації [13; 25]), а також враховуючи європейську практику державного регулювання використання генетичних даних людини для андеррайтингу у страхуванні [26], обґрунтованим визначається необхідність запровадження в Україні особливих підходів до регулювання використання генетичної інформації для оцінки ризиків у страхуванні [27].

Крім цього, в Україні все ще немає законодавства, яке б прямо забороняло саме генетичну дискримінацію, у тому числі і у сфері страхових послуг [3]. До того ж законодавством України також не передбачено навіть визначення самого терміна «генетична дискримінація», при цьому питанню захисту від інших форм дискримінації приділяється досить-таки значна увага у багатьох нормативно-правових актах [28–31]. Однак, враховуючи практику Європейського суду з прав людини, можливість використання практики Європейського суду з прав людини як джерела права

в Україні [32; 33] та ратифіковану в Україні Європейську Конвенцію з прав людини [34], можна вважати, що наразі дискримінація на основі генетичних ознак є все-таки забороненою в Україні [3].

Варто однозначно зазначити, що відповідно до норм як старої, так і нової редакції Закону України «Про страхування», наразі немає положень, які б прямо визначали умови, принципи та підходи чи будь-які інші особливості використання генетичної інформації для оцінки ризиків життя та здоров'я у страхуванні [1; 12]. Тому важливим в контексті нашого дослідження є аналіз змін та нововведень, які є найбільш дотичними до даної теми в чинній наразі редакції Закону України «Про страхування» порівняно з попередньою версією закону. А також особливо актуальним є визначення тенденцій змін законодавства України в контексті можливого доступу до генетичних даних застрахованих осіб перед укладенням договору страхування та використання їх для оцінки страхових ризиків та/або визначення інших умов страхового договору. Всі ці завдання наразі залишаються мало дослідженими та новими для страхового ринку України, а тому вимагають додаткового вивчення для формування науково обґрунтованих рекомендацій вдосконалення вітчизняного ринку страхування.

Метою цієї статті є аналіз змісту чинної редакції Закону України «Про страхування», порівняно із його попередньою редакцією, для визначення чи змінено в чинному Законі України «Про страхування» норми, що є найбільш дотичними до регулювання можливості доступу до та використання генетичних даних людини під час оцінки страхових ризиків та/або визначення будь-яких інших умов договору страхування.

Відповідно до мети статті послідовність виконання даного дослідження буде наступною. На початковому етапі здійснено визначення переліку статей старої та нової редакцій Закону України «Про страхування» [1; 12], які є найбільш дотичними до регулювання можливості доступу до та використання генетичних даних людини під час оцінки страхових ризиків та/або визначення будь-яких інших умов договору страхування. Після цього проведено порівняння змісту даних статей в контексті опису можливості норм закону регулювати використання генетичних даних людини під час оцінки страхових ризиків та/або визначення будь-яких інших умов договору страхування.

Викладення основного матеріалу й отриманих наукових результатів. У результаті дослідження встановлено, у старій редакції Закону України «Про страхування» [1] положення, що є найбільш дотичними до регулювання можливості доступу до та використання генетичних даних людини під час оцінки страхових ризиків та/або визначення будь-яких інших умов договору страхування, були відображені у статтях 18, 21 та 26 [1]. При цьому їх зміст знайшов відображення і у новій редакції Закону України «Про страхування», а саме у статтях 99, 91 та 104 відповідно [12].

Так, у статті 18 старої редакції, у контексті нашого дослідження, йдеться про те, що «*При укладанні договору страхування страховик має право запросити у страховальника... інші документи, необхідні для оцінки страхови-*

ком страхового ризику.» [1]. Однак уже у новій редакції цю можливість страховика у доступі до даних для оцінки страхових ризиків дещо уточнили та навіть розширили, а саме: «*Страховик у загальних умовах страхового продукту визначає основні критерії та вимоги до інформації, що має істотне значення для оцінки страхового ризику, яку надає страхувальник, у тому числі у заяві на страхування, а також індивідуальні ознаки об'єкта страхування, необхідні для оцінки страхового ризику.*» (стаття 99) [12]. Тобто тепер страхова компанія може самостійно визначати, які саме дані (можливо це будуть вимоги до страхувальника вказати, наприклад, чи здавав він різні генетичні аналізи, і якщо так, то які були результати) будуть важливі для неї для забезпечення якісного оцінювання страхових ризиків.

Крім цього, важливим для аналізу є також часткова зміна змісту статті про обов'язки страхувальника. Так, у старій редакції Закону України «Про страхування» у статті 21 йшлося тільки про необхідність «*при укладанні договору страхування надати інформацію страховикові про всі відомі йому обставини, що мають істотне значення для оцінки страхового ризику, і надалі інформувати його про будь-яку зміну страхового ризику;*» [1]. Однак уже у новій редакції [12] це змінили на «*протягом строку дії договору страхування повідомляти страховика про будь-яку зміну обставин, що мають істотне значення для оцінки страхового ризику (визначення ймовірності та вірогідності настання страхового випадку та розміру можливих збитків), та/або інших обставин, що впливають на розмір страхової премії за договором страхування;*» (пп. 2, стаття 91) [12]. Таке нововведення щодо обов'язків страхувальника знайшла своє продовження і у оновленні статті про страховий тариф та страхову премію (стаття 95), відповідно до якої можливою є зміна розміру страхової премії [12].

Натомість норма про обов'язок страхувальника інформувати страховика у версії статті 21 старої редакції Закону України «Про страхування» була доопрацьована і включена у статтю 99 нової редакції Закону [12]. До того ж це положення про обов'язки страхувальника перед укладенням договору страхування було доповнено вимогою надати страховику «*...іншу інформацію, що має істотне значення для прийняття страховиком рішення про укладення договору страхування, у тому числі про наявність страхового інтересу, ...*». При цьому страховий інтерес трактується як «*матеріальна заінтересованість та/або потреба потенційного страхувальника (іншої особи, визначеної у договорі страхування) у страхуванні ризиків, пов'язаних з життям, здоров'ям, працездатністю та пенсійним забезпеченням, з володінням, користуванням і розпорядженням майном, з відшкодуванням страхувальником заподіяної ним шкоди особі або її майну, а також шкоди, заподіяної юридичній особі;*» (пп. 60, стаття 1) [12].

Що стосується норм, які визначають умови відмови страховою компанією здійснення страхових виплат та які є найбільш дотичними до регулювання можливості доступу до та використання генетичних даних людини під час оцінки страхових ризиків та/або визначення будь-яких інших умов договору страхування, то у новій редакції Закону вони по суті залишилися без змін порівнюючи із старою редакцією закону України «Про страхування» [1]. Так, одна

з основних причин відмови у страховій виплаті буде передбачати, що страхувальник здійснив подання «...неправдивих відомостей про об'єкт страхування, обставини, що мають істотне значення для оцінки страхового ризику, або про факт настання страхового випадку;» (абзац 3, пп. 2, статті 104) [12]. Тут варто зазначити, що у новій редакції додано таке суттєве уточнення про такий тип відомостей, як «обставини, що мають істотне значення для оцінки страхового ризику» [12], якого у старій редакції не було як причини відмови, але воно було присутнє і тільки у пп. 2 статті 21, яка визначала обов'язки страхувальника в контексті переліку необхідної для подання страховикові інформації при укладанні договору страхування [1].

До того ж у новій редакції Закону України «Про страхування» фраза «обставин(ни), що мають істотне значення для оцінки страхового ризику» вже зустрічається аж 4 рази у статтях 91, 99, 104. При цьому завжди вона вживається у контексті вимоги до страхувальника повідомити цю інформацію страховій компанії як до, так і під час дії страхового договору [12]. Отже, тут ми бачимо, що у новій редакції вже більше уваги приділяється необхідності інформувати страхову компанію про будь-які фактори, які є важливими для оцінки страхових ризиків. Тобто, потенційно під цими факторами страховики та страхувальники можуть розуміти, крім всіх інших факторів, і генетичну інформацію (у тому числі результати генетичних досліджень) застрахованої особи.

Особливо важливим для нашого дослідження також є аналіз нововведень у новій редакції закону. Так, у статтях 93 та 95 нової редакції Закону України «Про страхування» [12] є положення, які є новими і не були описані у старій редакції Закону, і які є найбільш дотичними до регулювання можливості доступу до та використання генетичних даних людини під час оцінки страхових ризиків та/або визначення будь-яких інших умов договору страхування. А саме, відповідно до пп. 3 статті 93 одні з важливих змін, що також можуть впливати і на умови використання, і на можливість доступу страховика до генетичної інформації людини для оцінки її ризиків, пов'язаних із страхуванням життя та здоров'я, стосуються запровадження права страхової компанії «При укладенні договору страхування, за яким страхуються ризики, пов'язані із страхуванням життя та здоров'я, страховик має право призначити медичне обстеження застрахованої особи з метою оцінки фактичного стану здоров'я такої особи, якщо такий огляд передбачено загальними умовами страхового продукту.» (пп. 3, стаття 93). При цьому «Страховик має право вимагати проходження медичного обстеження застрахованою особою в закладі охорони здоров'я, визначеному таким страховиком, виключно у разі оплати страховиком всіх прямих та супутніх витрат, пов'язаних з таким обстеженням.» (пп. 3, стаття 93) [12].

Тобто, відповідно до абзацу 3 статті 93 чинного Закону України «Про страхування» страховики під час укладення страхового договору можуть вимагати від застрахованої особи пройти медичне обстеження [12]. Однак у законодавстві не прописано, що саме передбачає дане обстеження. Таким чином, вважаємо, що дане право страховика вимагати медичне обстеження може потенційно збільшувати

ймовірність доступу страхової компанії до генетичної інформації (у тому числі результатів генетичних досліджень) застрахованої особи та використовувати її для оцінки страхових ризиків, пов'язаних із життям та здоров'ям.

Інше нововведення чинної зараз редакції Закону України «Про страхування», які є найбільш дотичними до регулювання можливості доступу до та використання генетичних даних людини під час оцінки страхових ризиків та/або визначення будь-яких інших умов договору страхування, відповідно до статті 95 дає можливість зміни за згодою сторін розміру страхової премії протягом дії договору «...якщо протягом дії договору страхування виявлені нові обставини, що збільшують ймовірність настання страхового випадку та/або збільшують розмір потенційного збитку, страховик може збільшити розмір страхової премії без зміни розміру страхової суми.» [12]. Тобто, наприклад, якщо протягом дії договору страхування життя та/або здоров'я застрахована особа дізналась результати своїх генетичних аналізів і вони будуть показувати певну ймовірність зміни тривалості життя чи стану здоров'я застрахованої і страхова компанія буде вважати ці дані такими, які підвищують ризик настання страхового випадку, то страховик може забажати щоб страхувальник сплатив більшу страхову премію ніж та, яка була визначена на початку укладення страхового договору.

Висновки. У роботі проаналізовано та здійснено порівняння норм чинної редакції Закону України «Про страхування» (набула чинності 01.01.2024 р.) та передньої версії даного закону (втратила чинність 01.01.2024 р.) щодо положень, які є найбільш дотичними до регулювання можливості доступу до та використання генетичних даних людини під час оцінки страхових ризиків та/або визначення будь-яких інших умов договору страхування.

Встановлено, що чинний наразі Закон України «Про страхування» має деякі суттєві нововведення, що стосуються досліджуваної теми можливості використання генетичної інформації людини для андеррайтингу у страхуванні. Вважаємо, що нова редакція вище вказаного нормативно-правового акту розширила можливості для страхових компаній у потенційному доступі до генетичних даних людини під час оцінки її страхових ризиків життя та здоров'я та/або визначення будь-яких інших умов договору страхування. Зокрема, найбільш суттєві зміни стосуються, наприклад, надання законодавчо закріпленого права страховій компанії при укладенні договору страхування призначити медичне обстеження застрахованої особи.

Перспективні напрями подальших досліджень вимагають проведення якісного дослідження сучасної практики діяльності страхових компаній, які страхують ризики життя та здоров'я щодо виявлення та аналізу практичних випадків (звичайно, якщо такі були) застосування страховиками генетичної інформації людини з метою оцінки її страхових ризиків життя та здоров'я та/або визначення будь-яких інших умов договору страхування. Крім цього, пропонується здійснити повторне дослідження (попереднє дослідження [3] показало, що компанії зі страхування життя все ж таки можуть збирати генетичні дані страхувальників) заяв на страхування життя (анкет, медичних декларацій, опитувальників), які страхувальники заповнюють пе-

https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016806b2c5f

27. Арич М. І., Щубелка Х. М., Волфсбергер В., Олексик Т. Х. Чи потрібне Україні специфічне регулювання використання генетичної інформації для оцінки ризиків у страхуванні? *Фінанси України*. 2024. № 2. С. 85–100.

DOI: <https://doi.org/10.33763/finukr2024.02.085>

28. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20-Text>

29. Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні: Закон України від 23.12.1997 р. № 5207-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5207-17#Text>

30. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини: Закон України від 23.12.1997 р. № 776/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/776/97-%D0%B2%D1%80#Text>

31. Про захист персональних даних: Закон України від 01.06.2010 р. № 2297-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/2297-17?lang=uk>

32. European Court of Human Rights. 2009. G.N. and Others v. Italy (Application No. 43134/05), Press Release Issued by the Registrar. December 1. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:\[%22001-117285%22\]](https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:[%22001-117285%22])

33. Tyrer A. G.N. v Italy. *Stammeringlaw*. 2021. URL: <https://www.stammeringlaw.org.uk/g-n-v-italy/>

34. Council of Europe. Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, Rome, 4.XI.1950. URL: https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ENG.pdf

REFERENCES

"Association of British Insurers. Code on Genetic Testing & Insurance". ABI, 2018. https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/751230/code-on-genetic-testing-and-insurance.pdf

Arych, M. et al. "Vykorystannia henetychnoi informatsii dlia otsiniuvannia strakhovykh ryzykiv v Ukraini: normatyvno-pravove zabezpechennia" [Using Genetic Information for Insurance Risk Assessment in Ukraine: Regulatory Framework]. *Ekonomika Ukrainy*, vol. 67, no. 5(750) (2024): 78-92.

DOI: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2024.05.078>

Arych, M. I. et al. "Chy potrebne Ukraini spetsyfichne rehulivannia vykorystannia henetychnoi informatsii dlia otsinky ryzykiv u strakhuvanni?" [Does Ukraine Need Specific Regulation of the Use of Genetic Information for Risk Assessment in Insurance?]. *Finansy Ukrainy*, no. 2 (2024): 85-100.

DOI: <https://doi.org/10.33763/finukr2024.02.085>

Arych, M. I., and Levon, M. M. "Vykorystannia henetychnykh doslidzhen u strakhuvanni zhyttia ta zdorovia" [The Use of Genetic Research in Life and Health Insurance]. *Finansy Ukrainy*, no. 3 (2019): 118-128.

Arych, M. I., Kaleniuk, Ya. O., and Levon, M. M. "Perevahy ta nedoliky vykorystannia henetychnykh doslidzhen u strakhuvanni" [Advantages and Disadvantages of Using Genetic Testing in Insurance]. *Naukovi pratsi NUKhT* vol. 27, no. 6 (2021): 43-54.

DOI: [10.24263/2225-2924-2021-27-6-6](https://doi.org/10.24263/2225-2924-2021-27-6-6)

Arych, M., and Joly, Y. "Genetic Discrimination in Access to Life Insurance: Does Ukrainian Legislation Offer Sufficient Protection against the Adverse Consequences of the Genetic Revolution to Insurance Applicants?" *Laws*, vol. 11 (2) (2022).

DOI: <https://doi.org/10.3390/laws11010002>

"Council of Europe. 2016. Recommendation CM/Rec(2016)8 of the Committee of Ministers to the Member States on the Pro-

cessing of Personal Health-Related Data for Insurance Purposes, Including Data Resulting from Genetic Tests". https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016806b2c5f

"Council of Europe. Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, Rome, 4.XI.1950". https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ENG.pdf

"European Court of Human Rights. 2009. G.N. and Others v. Italy (Application No. 43134/05), Press Release Issued by the Registrar. December 1". [https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:\[%22001-117285%22\]](https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:[%22001-117285%22])

"Financial Services Council. Standard No. 11: Moratorium on Genetic Tests in Life Insurance". FSC. 2019. <https://www.fsc.org.au/resources-category/standard/1779-standard-11-moratorium-on-genetic-tests-in-life-insurance/file>

Fernando, A. et al. "Still using genetic data? A comparative review of Canadian life insurance application forms before and after the GNDA". *FACETS*, no. 9 (2024): 1-10.

Golinghorst, D. et al. "Anti-selection & Genetic Testing in Insurance: An Interdisciplinary Perspective". *Journal of Law, Medicine, and Ethics*, vol. 50 (1) (2022): 139-154.

DOI: [10.1017/jme.2022.18](https://doi.org/10.1017/jme.2022.18). PMID: 35243989

Joly, Y. et al. "Genetic Discrimination Observatory (GDO). The Genetic Discrimination Observatory: confronting novel issues in genetic discrimination". *Trends in genetics: TIG*, vol. 37 (11) (2021): 951-954.

Kovalenko, M. M., and Martynenko, N. V. "Osnovni pryntsypy pravovoho rehulivannia u sferi obrobky henomnoi informatsii liudyny v konteksti implementatsii mizhnarodno-pravovykh norm do natsionalnoho zakonodavstva" [Basic Principles of Legal Regulation in the Field of Processing Human Genomic Information in the Context of Implementing International Legal Norms Into National Legislation]. *Teoriia ta praktyka derzhavnoho upravlinnia*, no. 2(75) (2022): 22-38.

DOI: [http://doi.org/10.26565/1727-6667-2022-2-02](https://doi.org/10.26565/1727-6667-2022-2-02)

[Legal Act of Ukraine] (1996). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80#Text>

[Legal Act of Ukraine] (1996). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

[Legal Act of Ukraine] (1997). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5207-17#Text>

[Legal Act of Ukraine] (1997). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/776/97-%D0%B2%D1%80#Text>

[Legal Act of Ukraine] (2010). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/2297-17?lang=uk>

[Legal Act of Ukraine] (2021). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text>

Low, L., King, S., and Wilkie, T. "Genetic discrimination in life insurance: empirical evidence from a cross sectional survey of genetic support groups in the United Kingdom". *BMJ (Clinical research ed.)*, vol. 317 (7173) (1998): 1632-1635.

DOI: <https://doi.org/10.1136/bmj.317.7173.1632>

Macdonald, A. S. "Genetic testing and actuarial science". *Annals of Actuarial Science*, vol. 18 (1) (2024): 1-4.

DOI: [10.1017/S1748499524000034](https://doi.org/10.1017/S1748499524000034)

Macdonald, A., and Fei, Y. "The Impact of Genetic Information on the Insurance Industry: Conclusions from the 'Bottom-Up' Modelling Programme". *ASTIN Bulletin, Cambridge University Press*, vol. 41 (2) (2011): 343-376.

Mikhailina, T. V., and Dovhan, B. V. "Henomna informatsiia liudyny: pravovi problemy vykorystannia ta protydyi dyskryminatsii za henetychnymi oznakamy" [Human Genomic Information: Legal Issues of Use and Combating Discrimination Based on Genetic Characteristics]. *Pravo i suspilstvo*, vol. 1 : Rozbudova derzhavy i prava: pytannia teorii ta konstytutsiinoi praktyky (2023): 39-45.

DOI: <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2023.2.1.7>

Oleksyk, T. K. et al. "Genome diversity in Ukraine". *GigaScience*, g1aa159, vol. 10 (1) (2021).

DOI: <https://doi.org/10.1093/gigascience/giaa159>

Rossylina, O. V., and Holovachova, A. S. "Osoblyvosti medychnoho strakhuvannia v umovakh rozvytku personalizovanoi medytsyny" [Peculiarities of Health Insurance in the Context of the Development of Personalized Medicine]. *Kyivskiy chasopys prava*, no. 1 (2023): 79-85.

DOI: <https://doi.org/10.32782/klj/2023.1.12>

Rothstein, M. A., and Brothers, K. B. "Banning Genetic Discrimination in Life Insurance - Time to Follow Florida's Lead". *The New England Journal of Medicine*, no. 383 (2020): 2099-2101.

DOI: <https://doi.org/10.1056/NEJMp2024123>

"The Genetic Information Nondiscrimination Act (GINA)". 2008. <https://www.govinfo.gov/content/pkg/PLAW-110publ233/pdf/PLAW-110publ233.pdf>

Terzi, O. O. "Predyktivna medytsyna: pravo na konfidentsi-inist i zakhyst vid dyskryminatsii" [Predictive Medicine: The Right to Privacy and Protection from Discrimination]. *Medychne pravo: naukovopraktychnyi zhurnal*, no. 1 (2018): 65-74.

Tiller, J.M. et al. "Public willingness to participate in population DNA screening in Australia". *Journal of medical genetics*, vol. 60 (7) (2023): 662-668.

DOI: <https://doi.org/10.1136/jmg-2022-108921>

Tyrer, A. "G.N. v Italy. Stammeringlaw". 2021. <https://www.stammeringlaw.org.uk/g-n-v-italy/>

Uberoi, D. et al. "The Key Features of a Genetic Nondiscrimination Policy: A Delphi Consensus Statement". *JAMA Netw Open*, vol. 7 (9) (2024): e2435355.

DOI: [10.1001/jamanetworkopen.2024.35355](https://doi.org/10.1001/jamanetworkopen.2024.35355)

Yanes, T. et al. "Future implications of polygenic risk scores for life insurance underwriting". *NPJ genomic medicine*, art. 25, vol. 9 (1) (2024).

DOI: <https://doi.org/10.1038/s41525-024-00407-x>

Zharovska, I. M. "Henetychna informatsiia yak novitnia oznaka dyskryminatsii" [Genetic Information as a New Sign of Discrimination]. *Naukovo-informatsiyni visnyk Ivano-Frankivskoho universytetu prava im. Korolia Danyla Halytskoho*, vol. 11 (23) (2021): 65-70.

Стаття надійшла до редакції 08.02.2025 р.
Статтю прийнято до публікації 23.02.2025 р.

■